

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขง (หมู่บ้านชะซอม) ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภोजึงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วยวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และผู้เข้าร่วมวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การพิทักษ์สิทธิ์ของผู้เข้าร่วมวิจัย
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและผู้เข้าร่วมวิจัย

ประชากรในการวิจัย ประกอบด้วย

1. สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ "กินข้าว เขาเหือน" จำนวน 28 คน
2. คณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์ "กินข้าว เขาเหือน" จำนวน 12 คน
3. ผู้สูงอายุบ้านชะซอม (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) จำนวน 45 คน
4. นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) จากชมรมผู้สูงอายุอำเภอเมืองและอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 12 คน (ระยะปฏิบัติหรือทดลองโปรแกรม)
5. นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) จากชมรมผู้สูงอายุอำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 16 คน (ระยะการยอมรับการเปลี่ยนแปลงหรือขยายผล)

ผู้เข้าร่วมวิจัย (Participants) ประกอบด้วย

1. สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ "กินข้าว เขาเหือน" จำนวน 14 คน
2. คณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์ "กินข้าว เขาเหือน" จำนวน 12 คน
3. ผู้สูงอายุบ้านชะซอม (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) จำนวน 8 คน
4. นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) จากชมรมผู้สูงอายุอำเภอเมืองและอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 12 คน (ระยะปฏิบัติหรือทดลองโปรแกรม)
5. นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) จากชมรมผู้สูงอายุอำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 16 คน (ระยะการยอมรับการเปลี่ยนแปลงหรือขยายผล)

คัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัย ได้แก่ สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ "กินข้าว เขาเหือน" คณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์บ้านชะซอม และผู้สูงอายุบ้านชะซอมแบบเจาะจง และคัดเลือกนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ จากชมรมผู้สูงอายุอำเภอเมืองและอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดอำนาจเจริญ โดยการประชาสัมพันธ์ และสมัครใจเข้าร่วมโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้จำแนกเครื่องมือการวิจัย ออกตามระยะการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาบริบทชุมชน ประกอบด้วย

1. แบบสำรวจวิถีชุมชน ประกอบด้วย สภาพภูมิศาสตร์ ป่าชุมชน และสมุนไพร ประวัติศาสตร์ชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม สภาพสังคม เศรษฐกิจ ประชากร การปกครองระดับท้องถิ่น ระบบการแพทย์ในชุมชน ปรากฏชาวบ้านในด้านต่างๆ เช่น หมอสมุนไพร หมอนวดพื้นบ้าน หมอทำขวัญ ฯลฯ และศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์

2. แบบสัมภาษณ์การรับรู้สุขภาพของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา จำนวน 22 ข้อ และการรับรู้สุขภาพของผู้สูงอายุด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา จำนวน 45 ข้อ

3. แนวทางการสนทนากลุ่มเพื่อประเมินศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพกลุ่มแม่น้ำโขง เกี่ยวกับโครงสร้างองค์กรและความรับผิดชอบงาน การสื่อสารและการประสานงาน ลักษณะการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ และความโปร่งใสและตรวจสอบได้

ระยะที่ 2 กระบวนการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุตามวิถีชาวบ้านกลุ่มแม่น้ำโขง ตามแนวคิดวงจรการพัฒนาคุณภาพ (Deming, 2000) ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan)

1. แนวทางการสนทนากลุ่มและ แบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครจากหมู่บ้านชะจอม เพื่อเข้าเข้าร่วมโครงการ การวิเคราะห์ทุนทางสังคม และวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ การคิดค้นทางเลือก และการวางแผนการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Do)

1. โปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพกลุ่มแม่น้ำโขง ประกอบด้วยรายละเอียดของกำหนดการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพกลุ่มแม่น้ำโขง ระยะเวลา 3 วัน 2 คืน

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผล (Study)

1. แนวทางสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการรับรู้ความสุขและความพึงพอใจในการเข้าร่วมโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพกลุ่มแม่น้ำโขง

2. แนวทางสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการเรียนรู้ข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขปัญหา

ขั้นตอนที่ 4 การยอมรับการเปลี่ยนแปลง (Act)

1. โปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพกลุ่มแม่น้ำโขง (ปรับปรุงจากการใช้ในขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Do))

ระยะที่ 3 ผลการพัฒนา

1. แบบประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพกลุ่มแม่น้ำโขง ได้แก่

1.1 แบบสัมภาษณ์การรับรู้ความสุขและความพึงพอใจในการเข้าร่วมโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขง ประกอบด้วยข้อคำถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้สึกมีความสุขในการเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขง จำนวน 17 ข้อ และความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขงในด้านกิจกรรมตามโปรแกรม 3 วัน ความพึงพอใจต่อสถานที่ อาหาร ระยะเวลา และค่าใช้จ่ายระยะเวลา (ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80)

1.2 แนวทางสนทนากลุ่มเพื่อประเมินศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขง ประกอบด้วย การจัดโครงสร้างองค์กร การวางแผนงาน การมอบหมายความรับผิดชอบงาน การสื่อสารและการประสานงาน การควบคุมกำกับงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน ความโปร่งใสและตรวจสอบได้

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือทุกชุดโดยผู้เชี่ยวชาญการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และปรับปรุงเครื่องมือก่อนนำไปใช้
2. ตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือที่ใช้ในปฏิบัติการวิจัย ได้แก่ การใช้เครื่องชั่งน้ำหนักเครื่องวัดความดันโลหิต สายวัดรอบเอว และผู้วัดที่มีมาตรฐาน
3. ตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่แบบสัมภาษณ์การรับรู้สภาวะของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ การรับรู้ความสุขและความพึงพอใจในการเข้าร่วมโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขง โดยทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) ในผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุอำเภอวารินชำราบ จำนวน 30 คน วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น ด้วยวิธี Chronbach's alpha coefficient method มีค่าเท่ากับ 0.92, 0.84, และ 0.80 ตามลำดับ และปรับปรุงเครื่องมือก่อนนำไปใช้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาบริบทชุมชน ซึ่งเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรม วัฒนธรรมของชุมชนที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยการสำรวจสภาพภูมิศาสตร์ ป่าชุมชน และสมุนไพร และการสนทนากลุ่มผู้เข้าร่วมวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม สภาพสังคม เศรษฐกิจ ประชากร การปกครองระดับท้องถิ่น ระบบการแพทย์ในชุมชน ประชาชนชาวบ้านในด้านต่างๆ เช่น หมอสมุนไพร หมอนวดพื้นบ้าน และหมอทำขวัญ ฯลฯ และศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยการสำรวจ ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ และการสนทนากลุ่ม

ระยะที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลกระบวนการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขง โดยประยุกต์ใช้แนวคิดวงจรการพัฒนาคุณภาพ (PDCA Cycle) ของ W. Edward Deming (2000) โดยการสนทนากลุ่ม และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) ประกอบด้วย

1.1 การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครครอบครัวโฮมสเตย์ในชุมชน เพื่อเข้าร่วมโครงการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขง

1.2 วิเคราะห์บริบทชุมชน ซึ่งเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขง

1.3 คิดค้นทางเลือกในการดำเนินการ และออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขง

1.4 การวางแผนการดำเนินการ เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ กิจกรรมการพัฒนา งบประมาณ ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบ ตัวชี้วัดและผลที่คาดว่าจะได้รับ

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Do) ประกอบด้วย การทดลองพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขง ในนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุอำเภอเมืองและอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ที่สมัครใจเข้าร่วมจำนวน 12 คน เพื่อนำผลการทดลองในกลุ่มดังกล่าวมาเรียนรู้ข้อผิดพลาดและปรับปรุงโปรแกรมการท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผล(Check) ประกอบด้วย การศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขง เรียนรู้ข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น และปรับปรุงโปรแกรม

ขั้นตอนที่ 4 การยอมรับการเปลี่ยนแปลง(Act) ประกอบด้วย การขยายผลโดยการทดลองใช้โปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขง ในกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุจังหวัดอำนาจเจริญที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 16 คน

ระยะที่ 3 การประเมินผลการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขง ได้แก่

3.1 ประสิทธิภาพของโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์

3.1.1 การรับรู้ความสุขของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจากการเข้าร่วมโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขง

3.1.2 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจากการเข้าร่วมโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขง

3.2 ศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม

3.3 รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพลุ่มแม่น้ำโขง(ชะฮอมโมเดล) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

การพิทักษ์สิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้เคารพสิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัย โดยผู้วิจัยได้อธิบายวัตถุประสงค์การวิจัย กระบวนการและขั้นตอนในการวิจัยจนเป็นที่เข้าใจ ขออนุญาตถ่ายภาพและบันทึกเสียง การเก็บข้อมูลเป็นความลับ ไม่นำไปเปิดเผยเป็นรายบุคคล ผู้ร่วมวิจัยสามารถซักถามหรือออกจากกรวิจัยในเวลาใดก็ได้ และผู้ร่วมวิจัยลงนามยินดียอมรับเข้าร่วมการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์การศึกษาบริบทชุมชน ประเมินศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพกลุ่มแม่น้ำโขง และสังเคราะห์รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพกลุ่มแม่น้ำโขง โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
2. ประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพกลุ่มแม่น้ำโขง โดยการประเมินการรับรู้ความสุขและความพึงพอใจในการเข้าร่วมโปรแกรมการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมสุขภาพกลุ่มแม่น้ำโขง เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด (ความสุขและความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับมากถึงมากที่สุด ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80)